

In hoeverre kan een onderwijsinstelling uitval voorkomen?

Binding en uitval op De Haagse Hogeschool

Wátte Zijlstra*

Inleiding

De Nederlandse regering streeft ernaar dat vijftig procent van de beroepsbevolking tussen de 25 en 44 jaar in 2020 hoger opgeleid is (De Vijlder, 2006). Enerzijds wordt dit gerealiseerd door het stimuleren van de toestroom naar het hoger onderwijs, anderzijds door het verminderen van de uitval en het verbeteren van het studiesucces. Het ministerie van OC&W heeft met de HBO-raad en de VSNU meerjarenafspraken gemaakt waarin onder andere is vastgelegd dat het studiesucces moet worden verhoogd en dat studenten beter moeten worden begeleid tijdens hun propedeuse om uitval te voorkomen. 'De instellingen moeten in een zo vroeg mogelijk stadium bekijken of studenten de best passende opleiding volgen zodat de instellingen succesvoller kunnen doorverwijzen' (Hoger Onderwijs en Onderzoek, 2009). De instroom is het afgelopen decennium ieder jaar gegroeid. Het aantal eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs is in 2010 met 28% gestegen ten opzichte van het jaar 2000 (Statline databank, 2011a). Maar de uitval is niet significant afgenomen. Twee jaar na de start van een studie in het hoger onderwijs heeft rond de 24% van de studenten het onderwijs zonder diploma verlaten. Dit percentage is al enkele jaren constant (Statline databank, 2011b).

Veel hoger-onderwijsinstellingen investeren op dit moment in interventies ter verbetering van het studiesucces, zoals het houden van intakegesprekken, tutoring, coaching en extra aandacht voor rekenen, wiskunde en taal. Maar helpen deze interventies? In de Startmonitor (Warps, e.a., 2010) is aan studenten die in september 2008 zijn gestart met een hbo-bachelor aan De Haagse Hogeschool en gedurende het eerste jaar zijn uitgevallen, de vraag gesteld of de opleiding of instelling deze uitval had kunnen voorkomen. Gemiddeld 75% van deze studenten beantwoordde deze vraag ontkennend (landelijk 68%). Het jaar daarna antwoordde 64% van de Haagse uitvallers ontkennend op deze vraag (landelijk 69%) (Warps, Brukx & Pass, 2010). Het lijkt erop dat deze studenten nauwelijks een band hebben opgebouwd met de hogeschool. Een opmerkelijke bevinding die vraagtekens plaatst bij de inspanningen die worden verricht om het studiesucces te verbeteren. Een bevinding uit een ander onderzoek onder studenten van De Haagse Hogeschool toonde eerder al dat uitvallers geen sterke binding hebben met de hogeschool (De Graaf, De Jong, Leeuwen, & Van der Veen, 2005). Het bleek dat een kleine meerderheid van de uitvallers (51%) bij de eerste twijfels

* Drs. W. Zijlstra (w.zijlstra@hhs.nl) is werkzaam op De Haagse Hogeschool.

hierover sprak met iemand van de opleiding (meestal met medestudenten), terwijl 49% van deze groep pas met iemand sprak nadat het besluit om te stoppen al min of meer was genomen. De meest genoemde reden om niet met iemand te spreken was 'geen behoefte'. In dit artikel wordt dieper ingegaan op de binding die studenten hebben met de hogeschool en wat dit betekent voor de vraagstukken over studiesucces. Het studiesuccesprogramma van De Haagse Hogeschool en de bindingservaringen van eerstejaarsstudenten met deze hogeschool vormen de context.

Belang van binding voor studiesucces

Dat binding een grote rol vervult in de vraagstukken over studiesucces is niet verwonderlijk gezien de maatschappelijke context. Zijlstra en Meijers (2006) zien dat in de geïndividualiseerde samenleving binding steeds belangrijker wordt. Zij constateren dat de individualisering in de samenleving en de flexibilisering van de arbeidsverhoudingen meer vragen van de zelfsturing van het individu en dat dit alleen kan worden gerealiseerd door een sterke betrokkenheid en motivatie van het individu. Dit geldt niet alleen voor de arbeidsmarkt, maar ook voor de studieloopbaan. Tegelijkertijd zien we een afbrokkeling van allerlei bindingen in de maatschappij die alleen nog maar sterker lijkt te worden. In het boek *De grenzeloze generatie* van Spangenberg en Lampert (2009) wordt de generatie die is geboren na 1986, in vergelijking met voorgaande generaties gekenschetst als individualistisch, hedonistisch, pragmatisch ingesteld en gericht op de korte termijn. In bredere zin zien de auteurs zelfs een sluipende afname van sociale cohesie. 'Er is een breed gevoelde angst voor het verlies van sociale binding en een doorschieten van individualisme in de samenleving' (Spangenberg & Lampert, 2009). In hetzelfde boek geeft Gabriël van den Brink, hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg, aan dat een grote rol is weggelegd voor professionals die in de publieke sector werken, zoals artsen, docenten en politieagenten, ten aanzien van het verstevigen van de sociale cohesie.

Inmiddels is het onderwijs al jaren bezig met het thema binding. Verschillende studies, vooral uit de Verenigde Staten, hebben namelijk uitgewezen dat binding een belangrijke factor is voor succesvol studeren (Tinto, 1975, 1997, 2000; Light, 2001). De centrale idee is dat het besluit om te stoppen met de studie sterk afhankelijk is van de mate waarin een student academisch en sociaal in de opleiding is geïntegreerd. Belangrijke factoren die van invloed zijn op *academic integration* en *social integration* zijn volgens Tinto (2000): (1) de verwachtingen van de student met betrekking tot de gekozen studie en de verwachtingen van de instelling/opleiding/docent van deze student, (2) de advisering voor en na de poort over studiekeuze, (3) de begeleiding en ondersteuning tijdens de studie, (4) de betrokkenheid tussen studenten en docenten en (5) de bewustwording van de eigen kennis- en competentieontwikkeling. Voorbeelden van vragen waarmee de mate van integratie kan worden vastgesteld, zijn (Draper, 2008):

Tabel 1. Interventies studiesuccesprogramma De Haagse Hogeschool

Voor de poort	Aan de poort	Na de poort
- Mentoring (vo/mbo)	- Intakegesprekken	- Tutoring, coaching
- Doorstroomcursussen (mbo)	- Summer courses	- Studieloopbaanbegeleiding nieuwe stijl (= leergemeenschappen)
- Workshops studiekeuze (Antillen)		- Taaltoetsen
		- Succesvol switchen

Academic integration

- Wat zijn de studieprestaties (het aantal behaalde studiepunten)?
- Is er sprake van persoonlijke ontwikkeling? Heeft de student het gevoel dat hij/zij leert?
- Heeft de student het vertrouwen dat hij/zij de studie aankan?
- Heeft de student plezier in de studie, is de studie uitdagend genoeg?
- Voelt de student zich thuis binnen de normen en waarden van de leeromgeving?
- Voelt de student zich thuis in de studentrol?

Social integration

- Hoeveel vrienden heeft de student?
- Hoeveel contacten heeft de student binnen de onderwijsinstelling met medestudenten en staf?
- Heeft de student het gevoel dat hij/zij gekend is binnen de onderwijsinstelling?
- Heeft de student het naar de zin binnen de instelling?

In veel van de interventies die De Haagse Hogeschool inzet staan de voorgaande factoren en vragen in meer of mindere mate centraal. Dit alles moet leiden tot de totstandkoming van meer sociale en academische integratie ofwel binding. Voorbeelden van interventies staan in tabel 1.

De hogeschool gebruikt de Startmonitor van ResearchNed om meer zicht te krijgen op de bindingsprocessen in het eerste jaar. Hoewel de Startmonitor het bindingsconcept niet op dezelfde manier heeft vertaald als Tinto – hier wordt specifiek bedoeld het onderscheid tussen academic integration en social integration – stelt het onderzoek voldoende vragen om een beeld te vormen van de verschillen in binding tussen uitvallers in het eerste jaar en doorstudeerders. De Startmonitor maakt onderscheid tussen de binding met de opleidingskeuze, de binding (integratie) met de leeromgeving en de sociale binding. Om meer inzicht te krijgen in de verschillen tussen uitvallers en doorstudeerders maakt De Haagse Hogeschool gebruik van het Onderzoekshuis Studiesucces. In dit onderzoekshuis worden onderzoeksresultaten zoals die van de Startmonitor gekoppeld aan studievoortganggegevens en de deelname van studenten aan interventies via het studentnummer. Hierdoor wordt het mogelijk om de effecten van de interventies op studievoortgang en binding beter te monitoren.

Onderzoeksvragen en methode

De volgende vragen staan centraal:

1. Is de binding met de opleiding en instelling bij studenten die uitvallen zwakker dan bij studenten die doorstuderen? Specifiek:
  - a) Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft de binding met de opleidingskeuze?
  - b) Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft de sociale binding?
  - c) Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft hun binding met de leeromgeving?
2. Wat betekent dit voor de invulling van de interventies gericht op het terugdringen van uitval?

Voor de beantwoording van deze vragen zijn de resultaten uit de Startmonitor 2009-2010 het uitgangspunt. Voor de analyse is gebruik gemaakt van het Onderzoekshuis Studiesucces van De Haagse Hogeschool. In tabel 2 zijn beide bronnen beschreven. De analyse geeft specifiek antwoorden op de onderzoeksvragen 1a tot en met 1c. Naar aanleiding van de verkregen antwoorden wordt in de conclusies en discussie gereflecteerd op de tweede hoofdvraag. Met dit artikel beoogt de auteur een bijdrage te leveren aan de discussie over binding in het hoger onderwijs ter bestrijding van uitval.

Resultaten binding doorstudeerders versus uitvallers

In de volgende paragrafen komen achtereenvolgens aan de orde de resultaten over de verschillen in binding tussen de doorstudeerders en de uitvallers met de opleidingskeuze (onderzoeksvraag 1a), de sociale omgeving (onderzoeksvraag 1b) en de leeromgeving (onderzoeksvraag 1c).

Binding met de opleidingskeuze

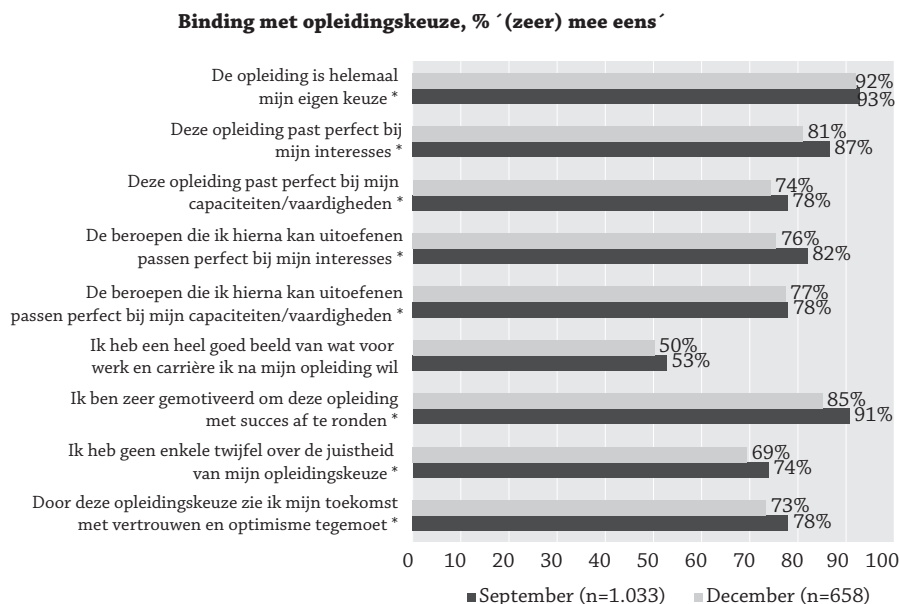
Bij de binding met de opleidingskeuze gaat het onder andere om de vraag of de opleiding een eigen keuze is, of de opleiding past bij de student en of de student de juiste beelden heeft bij de opleiding en de toekomstmogelijkheden van de opleiding. De eerste meting van de Startmonitor 2009-2010 vond plaats in september 2009 bij de start van de propedeuse, de tweede meting vond plaats in december. Exact dezelfde items werden in beide metingen voorgelegd, waardoor een beeld ontstaat van het bindingsproces gedurende de eerste maanden. In figuur 1 zijn de resultaten van de antwoorden op de voorgelegde bindingsitems met betrekking tot de opleidingskeuze weergegeven. De significante verschillen zijn in de figuur met een * achter de stelling aangegeven. De significanties zijn bepaald met een gepaarde t-toets.

Tabel 2. Beschrijving Startmonitor en Onderzoekshuis Studiesucces

	Startmonitor 2009-2010	Onderzoekshuis Studiesucces
Onderzoeksdoel	De Startmonitor is een landelijk onderzoek dat instromende studenten in het hoger onderwijs volgt vanaf hun entree in hbo of wo tot aan het einde van het eerste studiejaar. De Startmonitor brengt het voorlichtinggebruik en studiekeuzeproces in kaart. De Startmonitor spoort in het proces van studiekeuze en in de start en integratie van studenten in hun opleiding de determinanten op van studiesucces en studieuitval in het eerste studiejaar.	Analyse naar het studiesucces van studenten in relatie tot hun ervaringen in het eerste jaar, hun tevredenheid en/of hun deelname aan specifieke interventies gericht op het verbeteren van studiesucces.
Onderzoeksmethode	De Startmonitor voert drie metingen uit in het jaar: in september, december en juni. De afname is kwantitatief via een vragenlijst met hoofdzakelijk gesloten vragen. In dit artikel zijn de resultaten gebruikt van de populatie van De Haagse Hogeschool. De vragenlijst is digitaal afgenomen via een link naar het e-mailadres van de studenten. De afname is jaarlijks sinds 2008.	In het onderzoekshuis zijn de resultaten van de Startmonitor gekoppeld aan studievoortganggegevens zoals het behalen van de propedeuse, uitval opleiding en instelling, behaalde aantal studiepunten en behaalde gemiddelde cijfers.
Steekproef	Alle nieuw ingestroomde studenten in de propedeutische fase van de Nederlandstalige bacheloropleidingen van De Haagse Hogeschool (cohort 2009).	Alle studenten van De Haagse Hogeschool vanaf cohort 2007 zijn opgenomen in het onderzoekshuis. Voor de analyse zijn alle studenten geselecteerd die de Startmonitor 2009-2010 hebben ingevuld. De studenten met een dubbele inschrijving zijn niet meegenomen.
Respons	In totaal hebben 2947 studenten in 2009-2010 aan een of meerdere metingen meegedaan (respons is 50%), 820 studenten deden mee aan de tweede meting in december en 711 aan de meting in juni. Landelijk namen 18.371 hbo-studenten deel aan het totale onderzoek.	In het onderzoekshuis voldoen 2842 studenten aan de criteria van de steekproef. Van deze groep vallen 1913 in de categorie <i>doorstudeerder aan dezelfde opleiding na een jaar</i> en 929 in de categorie <i>uitval na een jaar</i> .
Definitie uitval	Onder uitval wordt verstaan: studenten die in het eerste jaar zijn gestopt met de opleiding waarmee ze zijn gestart aan De Haagse Hogeschool. Onder doorstudeerders wordt verstaan: studenten die na het eerste jaar blijven doorstuderen aan dezelfde opleiding waarmee zij zijn gestart.	Onder uitval wordt verstaan: studenten die in het eerste jaar zijn gestopt met de opleiding waarmee ze zijn gestart aan De Haagse Hogeschool. Onder doorstudeerders wordt verstaan: studenten die na het eerste jaar blijven doorstuderen aan dezelfde opleiding waarmee zij zijn gestart.
Uitvoering	ResearchNed.	Monitor Informatieteam Studiesucces, De Haagse Hogeschool

In figuur 1 is te lezen dat de opleiding voor bijna alle studenten de eigen keuze is (93% in september) en dat 74% van de studenten bij de start van de opleiding aangeeft geen enkele twijfel hierover te hebben. Bijna alle respondenten (91%) geven bij aanvang van de opleiding aan dat zij zeer gemotiveerd zijn om de oplei-

Figuur 1. *Stellingen binding met opleidingskeuze, percentages: ‘(zeer) mee eens’ op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

Bron: Startmonitor 2009-2010, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studiesucces De Haagse Hogeschool.

ding met succes af te ronden. De zekerheid over de studiekeuze daalt gedurende de eerste maanden van de studie van 74% naar 69% (significant op $p < 0.05$). De binding die studenten bij aanvang hebben met de opleiding lijkt vooral gevoed door de aansluiting met de eigen interesses en capaciteiten en minder door hun beelden van het beroep en de carrière. Zo zegt 87% bij de start in september dat de opleiding perfect past bij de eigen interesses en 78% zegt dat de opleiding perfect past bij de eigen capaciteiten en vaardigheden. Een veel kleinere groep (53%) heeft in september een goed beeld van toekomstig werk en carrière. Dit beeld wordt gedurende de eerste maanden niet duidelijker, eerder zwakker. De vraag of de opleiding aansluit op de persoonlijke situatie van de student lijkt een belangrijke factor in de binding met de opleidingskeuze. De binding met de opleidingskeuze lijkt de eerste maanden iets zwakker te worden, met bijna alle stellingen zijn de studenten het in december significant minder vaak ‘(zeer) mee eens’.

Wanneer we de groep studenten die na het eerste jaar blijft doorstuderen aan dezelfde opleiding vergelijken met de groep studenten die in het eerste jaar is uitgevallen, valt meteen op dat de studenten die uitvallen al in september op bijna alle bindingsitems significant lager scoren ($p < 0.05$, zie tabel 3). De significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets.

Tabel 3. *Stellingen binding met opleidingskeuze naar doorstuderen of uitvallen, percentages: '(zeer) mee eens' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

	Septembermeting		Decembermeting	
	Door- studeren n = 795	Uitvallen n = 238	Door- studeren n = 530	Uitvallen n = 128
Deze opleiding is helemaal eigen keuze	94%	90%	94%*	82%*
Deze opleiding past perfect bij mijn interesses	88%*	81%*	85%*	65%*
Deze opleiding past perfect bij mijn capaciteiten/vaardigheden	80%*	70%*	78%*	60%*
De beroepen die ik hierna kan uitoefenen passen perfect bij mijn interesses	83%	80%	78%*	66%*
De beroepen die ik hierna kan uitoefenen passen perfect bij mijn capaciteiten/vaardigheden	79%*	73%*	80%*	65%*
Ik heb een heel goed beeld van wat voor werk en carrière ik na mijn opleiding wil	53%	52%	50%	51%
Ik ben zeer gemotiveerd om deze opleiding met succes af te ronden	93%*	84%*	88%*	72%*
Ik heb geen enkele twijfel over de juistheid van mijn opleidingskeuze	77%*	65%*	73%*	54%*
Door deze opleidingskeuze zie ik mijn toekomst met vertrouwen en optimisme tegemoet	82%*	66%*	76%*	63%*

Bron: Startmonitor 2009-2010, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studiesucces De Haagse Hogeschool. * = significant verschil, $p < 0.05$

Uitvallers zijn bij aanvang van de studie veel minder vaak zeker van de opleidingskeuze dan doorstudeerders: 65% heeft geen enkele twijfel tegenover 77% van de doorstudeerders. Uitvallers geven ook minder vaak aan dat de opleiding perfect past bij de interesses (81% versus 88%) en de eigen capaciteiten (70% versus 80%). Niet significant verschillen de doorstudeerders en uitvallers bij aanvang in hun antwoord op de stelling 'Deze opleiding is helemaal eigen keuze'. Hetzelfde geldt voor de stellingen 'De beroepen die ik hierna kan uitoefenen passen perfect bij mijn interesses' en 'Ik heb een heel goed beeld van wat voor werk en carrière ik na mijn opleiding wil'. De verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn in de decembermeting groter geworden. Vergeleken met september zijn in december minder studenten die in het eerste jaar zijn uitgevallen zeker van hun opleidingskeuze: 54% heeft geen enkele twijfel over de juistheid van de opleidingskeuze en 65% geeft aan dat de opleiding perfect past bij de eigen interesses. Het beeld dat uitvallers en doorstudeerders hebben van het werk en de carrière na de opleiding is nog steeds hetzelfde. Op dat punt verschillen beide groepen niet significant.

Tabel 4. *Items thuis voelen, percentages: '(zeer) sterk' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

	Doorstudeerders n = 546	Uitvallers n = 169
Instelling	68%	64%
Opleiding	84%*	56%*
Medestudenten	81%*	70%*
Docenten	60%*	45%*

Bron: Startmonitor 2009-2010, decembermeting, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studietoets De Haagse hogeschool. * = significant verschil, $p < 0.05$

Sociale binding

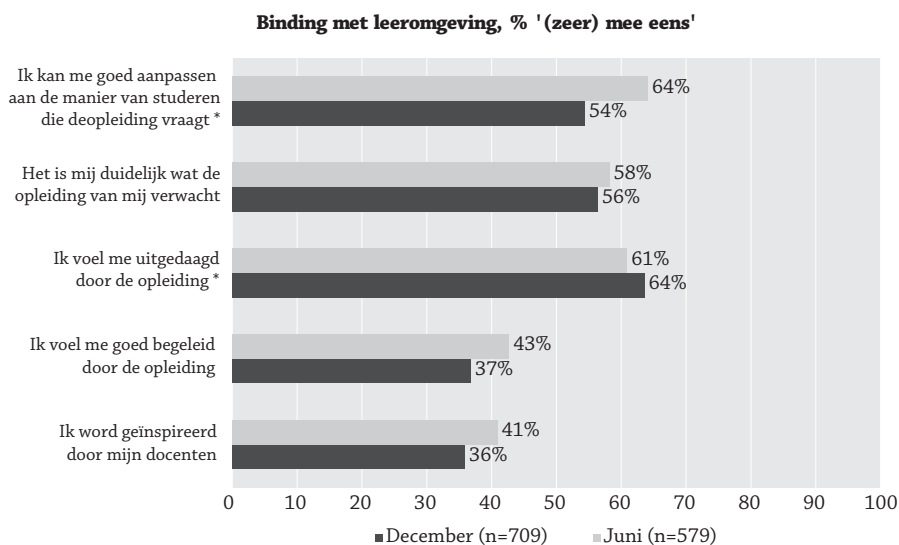
De sociale binding is zowel in december als in juni gemeten door middel van vier stellingen over 'thuis voelen' bij de instelling, de opleiding, de medestudenten en de docenten. In september is gevraagd naar de verwachting over 'thuis voelen'. De verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn voor wat betreft de verwachtingen in september vrij klein. In december zijn deze groter. In tabel 4 staan de resultaten weergegeven van de decembermeting voor wat betreft de sociale binding, uitgesplitst naar doorstudeerders en uitvallers na een jaar. Te zien is dat beide groepen zich in gelijke mate thuis voelen bij de instelling als geheel. Tussen de groepen is voor wat betreft dit item geen significant verschil waargenomen. Voor wat betreft de andere items (opleiding, medestudenten en docenten) geldt dat uitvallers zich daarbij significant minder vaak thuis voelen. Het minst vaak voelen uitvallers zich thuis bij de docenten (45%). Dit geldt ook voor de doorstudeerders (60%). Het grootste verschil tussen doorstudeerders en uitvallers is zichtbaar bij het item 'thuis voelen bij de opleiding'. Dit kan te maken hebben met de studiekeuze, waarover uitvallers op dat tijdstip zich steeds minder vaak zeker voelen. De significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets.

Binding met de leeromgeving

In de Startmonitor worden verschillende vragen gesteld over de binding met de leeromgeving. Het gaat hier om vragen over de verwachtingen, het kunnen aanpassen aan de manier van studeren, de begeleiding, de uitdagendheid, maar ook om de ervaren aansluiting tussen het vooronderwijs en het hbo-onderwijs en het studeergedrag van de student. Deze vragen geven onder andere inzicht in de wijze waarop de student integreert met de leeromgeving en de vraag of de student zich thuis voelt in de studentrol. In figuur 2 is te zien hoe studenten van De Haagse Hogeschool scoren op verschillende bindingsitems met betrekking tot de leeromgeving na de eerste onderwijsmodule in december en in juni bij de afronding van het eerste jaar. De grootste ontwikkeling is te zien in het aanpassen aan de manier van studeren. In december zegt 54% van de studenten dat zij zich konden

Figuur 2. *Stellingen binding met leeromgeving, percentages: '(zeer) mee eens' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

Bron: Startmonitor 2009-2010, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studiesucces. * = significant verschil $p < 0.05$

aanpassen aan de manier van studeren, in juni vindt 64% van de studenten dat zij zich goed konden aanpassen. Dit verschil is significant ($p < 0.05$). De significante verschillen zijn in de figuur met een * achter de stelling aangegeven. De significanties zijn bepaald met een gepaarde t-toets. Het laagst scorende items over begeleiding en inspiratie. Van de studenten zegt 36% in december dat zij geïnspireerd worden door de docenten en 37% vindt dat zij goed begeleid worden door de opleiding. De meningen over deze items verschillen nauwelijks aan het einde van het jaar. Een grotere groep studenten dan in september vindt overigens in december dat zij uitgedaagd worden door de opleiding (64%) en 56% zegt dat de verwachtingen van de opleiding duidelijk zijn. Toch zien we weinig groei bij deze items gedurende het jaar. De resultaten in figuur 3 tonen dat studenten beperkt integreren met de leeromgeving gedurende het eerste jaar.

De verschillen in de decembermeting tussen doorstudeerders en uitvallers ten aanzien van de vijf items die betrekking hebben op de binding met de leeromgeving zijn weergegeven in tabel 5. Te zien is dat de uitvallers op alle items significant lager scoren. De significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets. Te zien is dat uitvallers zich veel minder vaak kunnen aanpassen aan de manier van studeren (40% versus 59%), minder vaak is hun duidelijk wat de opleiding verwacht (45% versus 58%) en zij voelen zich minder vaak uitgedaagd (44% versus 69%).

Tabel 5. *Stellingen binding met leeromgeving, percentages: '(zeer) mee eens' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

	Doorstudeerders n = 546	Uitvallers n = 168
Ik kan me goed aanpassen aan de manier van studeren die de opleiding vraagt	59%*	40%*
Het is mij duidelijk wat de opleiding van mij verwacht	58%*	45%*
Ik voel me uitgedaagd door de opleiding	69%*	44%*
Ik voel me goed begeleid door de opleiding	39%*	30%*
Ik word geïnspireerd door mijn docenten	39%*	27%*

Bron: Startmonitor 2009-2010, decembermeting, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studietoets De Haagse Hogeschool. * = significante verschil, $p < 0.05$

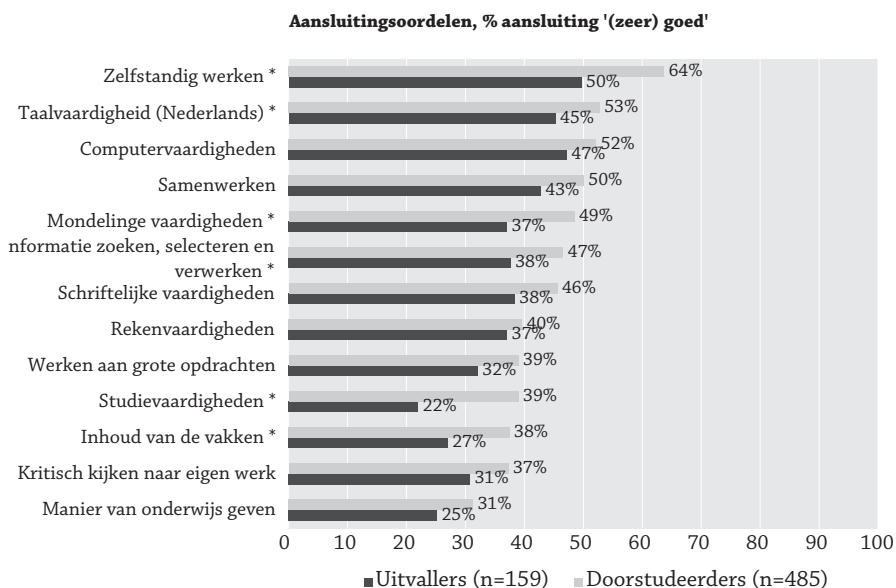
In figuur 3 staan de aansluitoordelen weergegeven van de doorstudeerders en de uitvallers die gemeten zijn in december. Gevraagd is om een oordeel te geven over de aansluiting tussen de hbo-opleiding en de vooropleiding. Deze oordelen geven meer zicht op de aspecten die studenten als mogelijk probleem ervaren bij de integratie met de leeromgeving. Gevraagd is om een oordeel te geven over de aansluiting met betrekking tot verschillende competenties en vaardigheden. In figuur 3 zijn de significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets.

Uitvallers hebben in vergelijking met doorstudeerders vooral moeite met zelfstandig werken (50% versus 64%) en studievaardigheden (22% versus 39%). Ten aanzien van deze competenties/vaardigheden zijn de grootste, significante verschillen te zien. Daarnaast zijn significante verschillen waar te nemen bij taalvaardigheid (Nederlands), mondelinge vaardigheden, informatie zoeken, selecteren en verwerken en de inhoud van de vakken. In figuur 3 is verder te zien dat zowel doorstudeerders als uitvallers het minst positief oordelen over de aansluiting met de manier van onderwijs geven.

Het studeergedrag is een van de manieren waarop de student laat zien hoe hij of zij zich voelt in zijn studentrol en welke moeite hij of zij doet om te integreren met de leeromgeving. In tabel 6 zijn de resultaten weergegeven op de stellingen die in december zijn voorgelegd over de manier van studeren, uitgesplitst naar doorstudeerder en uitvaller. De significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets.

Tussen doorstudeerders en uitvallers zijn meerdere significante verschillen te zien. Uitvallers gebruiken minder vaak alle beschikbare tijd (31% versus 44%), zij proberen minder vaak een zo hoog mogelijk cijfer te halen (49% versus 63%) en vinden minder vaak dat hun zelfdiscipline goed is (31% versus 47%).

Figuur 3. *Items aansluitingsoordelen, percentages: '(zeer) goed' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

Bron: Startmonitor 2009-2010, decembermeting, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studietoets De Haagse Hogeschool. * = significant verschil tussen doorstudeerders en uitvallers, $p < 0.05$

De drie vormen van binding met elkaar vergeleken

In tabel 7 zijn de items die in december zijn voorgelegd aan de studenten met betrekking tot de binding met de opleidingskeuze (negen items, tabel 3), de sociale binding (vier items, tabel 4) en de binding met de leeromgeving (vijf items, tabel 5) samengevoegd tot één schaal uitgedrukt in een gemiddelde score. Bij iedere schaal is in de rechterkolom de Cronbach's alpha weergegeven, deze geeft de sterkte van de schaal weer. De significante verschillen tussen doorstudeerders en uitvallers zijn met een * aangegeven. De significanties zijn bepaald met een onafhankelijke t-toets.

Te zien is dat de binding met de leeromgeving het zwakst is zowel bij doorstudeerders als uitvallers, de binding met de opleidingskeuze is het sterkst. Het verschil tussen doorstudeerders en uitvallers is het grootst bij de binding met de leeromgeving, gevolgd door de sociale binding.

Conclusies en reflectie

In dit artikel draait het om de vraag of onderwijsinstellingen kunnen voorkomen dat studenten uitvallen. Aanleiding was het resultaat uit de Startmonitor

Tabel 6. *Stellingen manier van studeren, percentages: '(zeer) mee eens' op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool cohort 2009.*

	Doorstudeerders n = 562	Uitvallers n = 173
Ik gebruik alle beschikbare tijd om zo snel mogelijk af te studeren	44%*	31%*
Ik probeer steeds een zo hoog mogelijk cijfer te halen	63%*	49%*
Ik vind het moeilijk om zelfstandig mijn studie te plannen	27%*	37%*
Bezigdheden buiten studie verhinderen mij om mij volledig op studie te richten	29%	29%
Waarom zou ik de studie sneller afronden, het is de mooiste tijd van mijn leven	18%	16%
Ik kan alleen bij vlagen goed studeren	25%*	33%*
Ik vind het moeilijk om mij in te spannen voor oninteressante studieonderdelen	53%*	65%*
Ik heb de neiging verplichten uit te stellen	41%	45%
Mijn zelfdiscipline is goed	47%*	31%*
Ik zou eigenlijk meer tijd moeten besteden aan mijn studie	44%	48%

Bron: Startmonitor 2009-2010, decembermeting, bewerkt vanuit Onderzoekshuis Studiesucces De Haagse Hogeschool. * = significant verschil, $p < 0.05$

Tabel 7. *Bindingsschalen, gemiddeldes gebaseerd op een 5-punts Likertschaal, eerstejaarsstudenten De Haagse Hogeschool, cohort 2009.*

	Doorstudeerders	Uitvallers	Cronbach's alpha
Schaal items binding met opleidingskeuze	4.1*	3.8*	0.836
Schaal items sociale binding	3.9*	3.5*	0.674
Schaal items binding met leeromgeving	3.5*	3.0*	0.740

Bron: Startmonitor 2009-2010, decembermeting, bewerkt vanuit het Onderzoekshuis Studiesucces.* = significant verschil, $p < 0,05$

2008-2009 dat uitval volgens 75% van de studenten niet voorkomen had kunnen worden door toedoen van de onderwijsinstelling; in de Startmonitor 2009-2010 was dit percentage 64%. Dat deze studenten dit zeggen, lijkt volgens bovenstaande analyses vooral veroorzaakt door een gebrek aan binding tussen de student en de leeromgeving. Maar uitvallers ervaren ook een zwakkere binding met de opleidingskeuze en een zwakkere sociale binding dan doorstudeerders.

Conclusie onderzoeksvraag 1a: Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft de binding met de opleidingskeuze?

Bij de aanvang van de opleiding blijken uitvallers minder vaak dan doorstudeerders aan te geven dat zij geen enkele twijfel hebben over de opleidingskeuze (65% versus 77%). Ook geven zij minder vaak aan dat zij de toekomst door de opleidingskeuze met vertrouwen en optimisme tegemoet zien (66% versus 82%).

Desondanks geeft een vrij grote groep uitvallers aan dat de opleiding perfect past bij de eigen interesses (81%) en zijn zij zeer gemotiveerd om de opleiding met succes af te ronden (84%). Enkele maanden later zijn de verschillen tussen de doorstudeerders en uitvallers groter geworden: veel minder vaak vinden uitvallers dat de opleiding perfect aansluit bij de eigen interesses (65%) en capaciteiten (70%). Ook is de groep uitvallers die geen enkele twijfel heeft over de opleidingskeuze kleiner geworden (54%). Opvallend is dat slechts ongeveer de helft van zowel de doorstudeerders als de uitvallers een goed beeld heeft van wat voor werk en de carrière zij na hun opleiding willen. De identificatie met de opleiding verloopt in eerste instantie vooral via de eigen interesses en capaciteiten en in mindere mate via de beroepsmogelijkheden.

Conclusie onderzoeksvraag 1b: Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft de sociale binding?

Uitvallers voelen zich minder vaak dan doorstudeerders thuis bij hun medestudenten en docenten. Ook voelen zij zich minder vaak thuis bij de opleiding zelf. Mogelijk hangt dit samen met de zwakkere binding die uitvallers hebben met de opleidingskeuze. Het minst voelen uitvallers zich thuis bij de docenten, dit geldt echter ook voor de doorstudeerders.

Conclusie onderzoeksvraag 1c: Zijn er verschillen waar te nemen tussen studenten die uitvallen en studenten die doorstuderen voor wat betreft hun binding met de leeromgeving?

Uitvallers tonen op alle voorgelegde items over de leeromgeving een lagere score dan de doorstudeerders. Uitvallers zijn veel zwakker geïntegreerd met de leeromgeving dan doorstudeerders. Zij hebben meer moeite met de manier van studeren en voelen zich minder vaak uitgedaagd en geïnspireerd. De aansluitingservaringen tonen dat zij vaker moeite hebben met zelfstandig werken en studievaardigheden en het beeld van de antwoorden op de vragen over het studeergedrag illustreert duidelijk dat uitvallers onvoldoende uit eigen beweging integreren met de leeromgeving.

Samenvattend voor wat betreft vraag 1: uit de vergelijking van de bindingscores van de drie onderscheiden vormen van binding, blijkt dat de binding met de leeromgeving het zwakst is. Dit geldt zowel voor doorstudeerders als voor uitvallers. De meeste problemen worden dus ervaren bij de integratie met de leeromgeving. Vanuit deze context kan ook worden begrepen waarom veel uitvallers vinden dat de instelling (opleiding) weinig had kunnen doen om de uitval te voorkomen. Door de beperkte binding met de leeromgeving was hier waarschijnlijk onvoldoende basis voor. Het lijkt allereerst belangrijk dat studenten intensiever worden begeleid bij de manier van studeren. Kennelijk is de overgang van de vooropleiding naar de hbo-leeromgeving voor veel studenten een problematischer stap dan wordt verondersteld. Dat de begeleiding beter kan, blijkt uit het feit dat maar 37% van de studenten zich in december goed begeleid voelt. Dit geldt zowel voor doorstudeerders als voor uitvallers. Daarnaast moet er meer aandacht zijn voor de uitdagendheid van de leeromgeving. De meerderheid van de studenten ervaart weinig inspiratie van de docenten en vooral uitvallers geven minder vaak aan dat zij de opleiding als uitdagend ervaren. Studenten, doorstudeerders én uitvallers, voelen zich ook het minst vaak thuis bij docenten. Dit kan een goede integratie

met de leeromgeving in de weg zitten. De meeste studenten beginnen vol goede moed en enthousiasme met de opleiding en er is aanvankelijk een sterke binding met de opleidingskeuze. De (leer)ervaringen in de eerste maanden bieden de student de mogelijkheid om te reflecteren of zij de juiste studiekeuze hebben gemaakt. Als deze ervaringen echter tegenvallen omdat de leeromgeving niet echt inspirerend en uitdagend is, kunnen studenten sneller afhaken.

Implicaties voor het studiesuccesprogramma van De Haagse Hogeschool

Om ten slotte vraag 2 te beantwoorden: wat betekenen de resultaten van deze studie voor het studiesuccesprogramma van De Haagse Hogeschool? Het studiesuccesprogramma loopt sinds 2009, het is nog te vroeg om conclusies te trekken over de effectiviteit van de ingezette interventies gericht op het verstevigen van de sociale en academische binding. Toch kan op basis van de huidige resultaten van de Startmonitor al gezegd worden dat meer aandacht voor de integratie met de leeromgeving cruciaal is. De huidige invulling van het programma is sterk gericht op het verlenen van ondersteuning bij de studiekeuze voor en aan de poort (mentoring, workshops studiekeuze, intakegesprekken) en het verstevigen van de sociale binding. Sociale binding lijkt echter niet het grootste probleem. Er is al aandacht voor de integratie met de leeromgeving (tutoring, leergemeenschappen), maar de vraag is, gegeven de resultaten uit de Startmonitor, of de huidige inspanningen voldoende zijn. Ook speelt een rol dat de meeste interventies zijn toegevoegd aan de onderwijsprogramma's, maar nog niet stevig zijn ingebed. Hierdoor worden de interventies zowel door studenten als docenten mogelijk niet ervaren als een logisch onderdeel van de leeromgeving. Het aspect inspiratie moet ook meer aandacht krijgen in het programma. Voor de komende jaren is daarom besloten dat de focus van het studiesuccesprogramma niet alleen zal liggen op de studenten, maar ook op de rol die docenten spelen in het studiesucces van de studenten.

Input voor discussie over binding

De resultaten roepen daarnaast andere vragen op over het bindingsconcept zelf. Is dit concept wel goed doordacht en sluit het voldoende aan bij de leefsituatie van de huidige generatie studenten? Binding moet van twee kanten komen; wordt er niet te veel geredeneerd vanuit het onderwijs en te weinig vanuit de student? Is dit een van de oorzaken van de beperkte binding? Moeten we niet meer weten van de student om te kunnen inspireren? In het begin van dit artikel werd gerefereerd aan het boek *De grenzeloze generatie* van Spangenberg en Lampert. Dit boek geeft zicht op de leefsituatie van de huidige generatie Nederlandse studenten en biedt verschillende aanknopingspunten voor het nadenken over binding. In dit boek is aan de hand van 25 jaar onderzoek een beeld geschetst van de levenswaarden van drie generaties: de grenzeloze generatie (1986 en later), de pragmatische generatie (1971-1985) en de oudere generaties (1970 en eerder). Hieruit blijkt dat de generatie waartoe de studenten behoren die nu in het hoger onderwijs studeren, veel pragmatischer is dan voorgaande generaties en is opgegroeid in een cul-

tuur waarin jong zijn wordt verheerlijkt. Er lijkt steeds minder prikkeling aanwezig om volwassen te worden. Peter Giesen spreekt in het boek in dit kader over het Peter Pan-syndroom: het streven naar het uitstellen van het moment waarop we volwassen worden. ‘Jongeren mogen tegenwoordig alles, ouders zijn niet meer als vroeger een “juk” en volwassenheid biedt niet meer automatisch mogelijkheden, want waarom loskomen van het hier en nu als het nu leuk is?’ (Spangenberg & Lampert, 2009, p. 171). De jongeren zijn dus zeer gericht op de ervaringen van het nu en leggen minder vaak relaties met de toekomst. De resultaten uit de Startmonitor dat studenten bij de studiekeuze vooral afgaan op de eigen interesses in plaats van het toekomstige beroep, passen in dit beeld. Voor de onderwijsinstelling die gericht is op ontwikkeling en groei is de focus op het nu mogelijk een extra handicap voor het creëren van binding. In het licht van de toegenomen individualisatie, het pragmatisme en de focus op het nu past de vraag of de manier waarop het concept binding op dit moment wordt ingevuld in het studiesuccesprogramma van De Haagse Hogeschool voldoende aansluit bij de huidige generatie. Wordt voldoende rekening gehouden met de levenswaarden van de huidige generatie en wat betekent dit voor het streven naar het versterken van de binding?

Zoals gezegd biedt het boek ook enkele aanknopingspunten die in lijn zijn met de genoemde implicaties voor het studiesuccesprogramma. Want jongeren zijn op zoek naar hun identiteit en willen graag de waarde van de dingen doorgronden en begrijpen. Spangenberg & Lambert (2009, p. 67) zeggen hierover: ‘Dat lukt slecht zonder een inspirerende superieur die ook streng kan zijn. In Nederland is door onderwijsvernieuwingen een aantal van deze principes afgeschaft, maar wij zien signalen dat de jongste generatie er zelf weer om vraagt. Er lijkt behoefte aan een nieuw soort strengheid en dus aan een nieuwe hiërarchie.’ De grenzeloze generatie is meer en meer op zoek naar houvast, overzicht en structuur. De docent speelt hier een cruciale rol als professional in de publieke sector. De docent is bij uitstek de *verbinding* met de inhoud van de opleiding en de intellectuele ontwikkeling van de student. Zoals eerder opgemerkt is de rol van docenten in de interventies van het studiesuccesprogramma nog beperkt. Het verstevigen van de rol van de docent in het studiesuccesprogramma kan ertoe leiden dat studenten zich beter begeleid en geïnspireerd voelen en dat studenten die nadenken over stoppen met de opleiding eerder met de docent hierover spreken. Mogelijk dat meer studenten dan zullen ervaren dat de hogeschool wel degelijk een rol speelt in het voorkomen van uitval.

Referenties

- Draper, S. (2008). Tinto's model of student retention. Paper. Op 17 augustus 2011 ontleend aan <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/localed/tinto.html>.
- Graaf, D. de, Jong, U. de, Leeuwen, M. van & Veen, I. van der (2005). *Stoppen of doorgaan; Vertrekkers en switchers van de HHS/THR: wie, waarom en hoe uitval te voorkomen*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut/SEO.

- Hoger Onderwijs en Onderzoek (2009). *Kennis in kaart 2009*. 's-Gravenhage: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Light, R. (2001). *Making the most of college: Students speak their minds*. Cambridge, Massachusetts/London, England: Harvard University Press.
- Spangenberg, F. & Lampert, M. (2009). *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam Uitgevers.
- StatLine databank, Centraal Bureau voor de Statistiek (2011a). Hoger onderwijs, eerstejaarsstudenten naar vooropleiding en studierichting. Tabellen per thema. Op 17 augustus 2011 ontleend aan <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70961ned&D1=0&D2=0-2&D3=0&D4=0-1,5,38,40,118,272,276,278,300-303&D5=0,22-23&D6=0&D7=a&D8=a&VW=T>
- StatLine databank, Centraal Bureau voor de Statistiek (2011b). Hoger beroepsonderwijs, studievoortgang vanaf startjaar 1995. Tabellen per thema. Op 17 augustus 2011 ontleend aan <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71200ned&D1=0-53&D2=7&D3=1&D4=0&D5=a&D6=0&D7=0-14&VW=T>
- Tinto, V. (1975). Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research. *Review of Educational Research*, 45 (1), 89-125.
- Tinto, V. (1997). Classrooms as Communities: Exploring the Educational Character of Student Persistence. *Journal of Higher Education*, 68 (6), 559-623.
- Tinto, V. (2000), Taking Student Retention Seriously: Rethinking the first year of College. *NACADA Journal*, 19 (2), 5-10.
- Vijlder, F.J. de. (2006). *50% hoger opgeleid in 2020: Wat kan het hoger onderwijs doen?* Utrecht: Platform Bèta Techniek.
- Warps, J., Brukx, D., Hogeling, L., Muskens, M., Pass, J., Wartenbergh, F. & Kurver, B. (2010). *Studiekeuze, entree en studiesucces bij startende HHS-studenten: rapportage op basis van de Startmonitor 2008-2009*. Nijmegen: ResearchNed.
- Warps, J., Brukx, D. & Pass, J. (2010). *Studiesucces en studieuitval bij startende HHS-studenten: een selectie van resultaten uit de Startmonitor 2009-2010*. Nijmegen: ResearchNed.
- Zijlstra, W. & Meijers, F. (2006). Hoe spannend is het hoger beroepsonderwijs? *TH&MA – Tijdschrift voor Hoger Onderwijs & Management*, 13 (2), 53-60.